

PAMELA DRUCKERMAN

*Zašto francuska djeca
ne bacaju hranu*

AMERIČKA MAJKA OTKRIVA MUDROST
FRANCUSKOGA RODITELJSTVA

S engleskoga prevela
Ana Katana

KONCEPT
IZDAVAŠTVO

Za Simona, zbog kojega je sve vrijedno

*Les petits poissons dans l'eau
Nagent aussi bien que les gros.*

Male ribe u vodi
plivaju jednako kao velike.
Francuska dječja pjesmica

SADRŽAJ

UVOD.....	1
PRVO POGLAVLJE Čekate li dijete?.....	9
DRUGO POGLAVLJE Pariz podriguje	20
TREĆE POGLAVLJE Odrađuje li svoje noći?.....	33
ČETVRTO POGLAVLJE Čekaj!.....	50
PETO POGLAVLJE Maleni ljudi.....	70
ŠESTO POGLAVLJE Vrtić?.....	86
SEDMO POGLAVLJE <i>Bébé au lait</i>	103
OSMO POGLAVLJE Savršena majka ne postoji	116
DEVETO POGLAVLJE <i>Caca boudin</i>	130
DESETO POGLAVLJE <i>Double entendre</i>	146
JEDANAESTO POGLAVLJE Obožavam taj baget.....	157
DVANAESTO POGLAVLJE Samo moraš kušati	170
TRINAESTO POGLAVLJE Ja odlučujem.....	190
ČETRANAESTO POGLAVLJE Pusti ga da živi svoj život.....	210
Budućnost na francuskom	223
Zahvale.....	228
Bilješke	230
Bibliografija	235

Uvod

Kada je moja kći navršila osamnaest mjeseci, suprug i ja odlučili smo je odvesti na mali ljetni odmor. Odabrali smo priobalan gradić nekoliko sati vlakom od Pariza, u kojem smo tada stanovali (ja sam Amerikanka, on Britanac). Rezervirali smo hotelsku sobu s dječjim krevetićem. Ona nam je tada bila jedino dijete, stoga ćete nam oprostiti što smo pomislili: “Zar bi to uopće moglo biti teško?”

Doručkovali smo u hotelu, no na ručak i večeru morali smo ići u male riblje restorane u staroj luci. Ubrzo smo otkrili da dva dnevna obroka u restoranu, u društvu gegavca, predstavljaju zasebne krugove pakla. Bean je vrlo površno zainteresirana za hranu: pojest će komadić kruha ili nešto prženo. A za nekoliko minuta počela je prosipati sol iz soljenki i trgati vrećice šećera. Zatim je zahtijevala da je pustimo iz stolca za hranjenje kako bi trčala restoranom i opako se zalijetala prema luci. Naša je strategija brzo jedenje. Naručujemo dok još čekamo stol i molimo poslužitelja da požuri našu narudžbu i da nam odmah donese kruh, a predjelo i glavno jelo zajedno. Dok moj muž jede koji komadić ribe, ja se brinem za to da Bean ne podleti konobaru pod noge ili da nam se ne izgubi u moru. Zatim se zamijenimo. Ostavljamo ogromne napojnice u znak isprike za gomilu potrganih ubrusa i lignje oko stola.

Na povratku u hotel kunemo se da više nikada nećemo putovati, veseliti se niti imati još djece. Taj “odmor” nepobitno je

dokazao da je naš život otprije osamnaest mjeseci službeno nestao. Nisam sigurna zašto se uopće čudimo.

Nakon još nekoliko obroka u restoranu, opazila sam da francuske obitelji oko nas uopće ne izgledaju kao da su u paklu. Začudno, izgledaju kao da su na praznicima. Francuska djeca Beanine dobi mirno sjede u stolcima za hranjenje, čekaju hranu, jedu ribu, pa čak i povrće. Nema vriske ni tuljenja. Svi jedu jedan po jedan obrok. Nema nereda oko stola.

Iako sam u Francuskoj tada već provela nekoliko godina, nisam to znala objasniti. U Parizu djeca ne jedu često u restoranima. Osim toga, valjda nisam ni gledala. Prije nego što sam dobila vlastito, nisam obraćala pozornost na tuđu djecu. Sada većinom gledam samo svoje. No, dok se tako utapamo u jadu i čemeru, ne mogu se oteti dojmu da vjerojatno postoji i drugi način. Samo, koji? Jesu li francuska djeca jednostavno po prirodi mirnija od naše? Jesu li ih podmitili (ili im zaprijetili) da budu mirni? Jesu li možda dio one staromodne filozofije: *Djeca su tu da se vide, a ne da se čuju?*

Ne bih rekla. Maleni Francuzi oko nas ne izgledaju ušutkano. Veseli su, brbljavi i znatiželjni. Njihovi roditelji nježni su i brižni. Za njihovim stolovima kao da postoji nevidljiva, civilizirajuća sila — a počinjem sumnjati da postoji i u njihovim životima — koje kod nas nema.

Čim sam počela razmišljati o francuskom stilu roditeljstva, shvatila sam da se ne razlikuje samo po ponašanju za stolom. Odjednom mi se u glavi stvorila gomila pitanja. Zašto, primjerice, tijekom stotine sati koje sam provela na francuskim dječjim igralištima, nikada nisam vidjela dijete (osim vlastitog) s napadajem bijesa? Zašto moji francuski prijatelji nikada ne prekidaju telefonski razgovor jer njihova djeca nešto zahtijevaju? Zašto njihovi dnevni boravci nisu krcati šatorima i dječjim kuhinjama, kao naš?

Ima toga još. Zašto je toliko američke djece na svojevrsnoj jednoličnoj dijeti koja se sastoji isključivo od tjestenine ili bijele riže, ili pak jedu samo ograničen niz “dječjih” obroka, dok francuski prijatelji moje kćeri jedu ribu, povrće i gotovo sve ostalo? I kako to da mali Francuzi ne grickaju između obroka, osim u točno određeno vrijeme popodne?

Nisam očekivala da ću se diviti francuskome načinu roditeljstva. Nije to *ono nešto*, kao francuski sir ili francuska moda. Nitko ne posjećuje Pariz da bi upijao lokalna viđenja roditeljskog autoriteta i nošenja s krivnjom. Baš naprotiv: američke majke koje sam upoznala u Parizu groze se toga što Francuskinje jedva doje i puštaju četverogodišnjake da hodaju uokolo s dudama u ustima.

A kako onda to da francuske bebe spavaju cijelu noć već s dva ili tri mjeseca? Zašto ne spominju da mali Francuzi ne trebaju stalnu pozornost odraslih osoba i da se neće onesvijestiti kada čuju riječ “ne” ?

Nitko od toga ne pravi strku. No postaje mi sve jasnije da Francuzi, potihlo i masovno, uspijevaju stvoriti sasvim drugačiju atmosferu obiteljskog života. Kada nam Amerikanci dođu u posjet, roditelji provode mnogo vremena rješavajući dječje razmirice, trčeći za djetetom oko kuhinjskog otoka ili sjedeći na podu i slažući sela od *legića*. Uvijek doživimo nekoliko epizoda plača i tješnja. Kada nas posjećuju prijatelji Francuzi, odrasli piju kavu, a djeca se veselo igraju sama.

Francuski roditelji jako brinu o svojoj djeci. Upoznati su s pedofilima, alergijama i opasnostima od gušenja te poduzimaju razumne mjere opreza. Samo ne paničare kada je riječ o dobrobiti svoje djece. Takav smireniji stav daje im prednost pri stvaranju granica, a dijete dobiva osjećaj autonomije.

Nisam prva koja tvrdi da Amerikanci srednje klase imaju poteškoća u roditeljstvu. Postoje stotine knjiga i članaka u kojima se te poteškoće pomno utvrđuju, kritiziraju i imenuju: prerevno roditeljstvo, hiper-roditeljstvo, helikopter-roditeljstvo i, moje omiljeno, “dječja strahovlada”. Jedan pisac tu poteškoću definira kao “posvećivanje pozornosti djeci mnogo više nego što je dobro za njih”.² Judith Warner naziva to “kulturom totalnog majčinstva”. (Zapravo, shvatila je da je to problem tek kada se vratila iz Francuske.) Nikomu se ne sviđa neumoljiv, neveseo ritam američkog roditeljstva, a ponajmanje roditeljima.

Zašto to onda činimo? Zašto je američki stil roditeljstva toliko snažno utkan u našu generaciju, čak i kada — poput mene — napustite zemlju? Počevši od osamdesetih godina prošlog stoljeća, prikupila

se masa podataka i javne retorike koji su navodili da siromašna djeca zaostaju u školi jer ne dobivaju dovoljno stimulacije, pogotovo tijekom prvih nekoliko godina. Roditelji srednje klase shvatili su to kao da bi i njihovoj djeci dobro došlo malo dodatnog poticaja.³

Otrprilike istovremeno, jaz između bogatih i siromašnih Amerikanaca produbio se. Počelo se činiti da roditelji djecu moraju pripremati za stupanje među novu elitu. Izlagati djecu pravim stvarima od samog početka — možda čak i prije vršnjaka — postalo je nadasve bitno.

Pored takva natjecateljskog roditeljstva raslo je uvjerenje da su djeca psihološki krhka. Današnji mladi roditelji generacija su podvrgnuta dosad neviđenoj razini psihoanalize i prihvaćaju ideju da svaki naš postupak može naškoditi našoj djeci. Stasali smo tijekom najezde razvoda u osamdesetima, i odlučni smo postupati manje sebično nego naši roditelji.

Iako je stopa nasilnih zločina u Sjedinjenim Državama pala nakon svojeg vrhunca početkom devedesetih, vijesti stvaraju dojam da su djeca podvrgnuta većem tjelesnom riziku nego ikada prije.⁴ Imamo osjećaj da odgajamo djecu u jako opasnom svijetu te da neprestano moramo bdjeti nad njima i biti na oprezu.

Posljedica svega toga stil je roditeljstva pun stresa i iscrpljenosti. No u Francuskoj sam nazrela nešto novo. Preplavila me mješavina novinarske znatiželje i majčinskoga očaja. Odlučila sam saznati što to Francuzi čine drugačije. Zašto francuska djeca ne bacaju hranu? Zašto njihovi roditelji ne viču? Kakvu su to nevidljivu, civilizirajuću silu Francuzi uspjeli upregnuti? Mogu li promijeniti vlastitu uvjetovanost i tu promjenu primijeniti na svoje potomstvo?

Shvatila sam da sam naišla na zlatnu žilu kad sam otkrila istraživanje koje je prevodio ekonomist s Princetona,⁵ a u kojem su majke iz grada Columbusa u državi Ohio rekle da je skrb o djeci dvostruko neugodnija nego što su to rekle majke iz Rennesa u Francuskoj. To ide u prilog mojim zapažanjima iz Pariza i posjeta Sjedinjenim Državama: postoji nešto što francusko roditeljstvo čini manjom tlakom i većim užitkom.

Uvjerenam da nam se tajne francuskog roditeljstva kriju pred nosom, ali da ih nitko prije nije potražio. Počela sam nositi

bilježnicu u torbi za pelene. Svaki posjet liječniku, večera ili lutkarska predstava postali su prilika za promatranje francuskih roditelja u akciji i dokučivanje kojih se to nepisanih pravila pridržavaju.

Isprijava je teško reći. Francuski roditelji variraju između iznimne strogoće i šokantne popustljivosti. Ispitivanje mi ne pomaže. Većina ih govori da ne radi ništa posebno. Naprotiv, ustraju na tome da je Francuska pod tiranijom sindroma “djeteta-kralja” i da su roditelji sasvim izgubili autoritet. (Ja im na to kažem: “Nemate vi pojma o “djetetu-kralju”. Molim vas, posjetite New York.”)

Nekoliko godina poslije, i rođenjem još dvoje djece u Parizu, polako otkrivam dokaze. Doznala sam to da, primjerice, u Francuskoj postoji svojevrsan, svima poznat “Dr. Spock”, i to ženskoga roda, ali čija nijedna knjiga nije prevedena na engleski jezik. Pročitala sam knjige te žene, a i mnoge druge. Razgovarala sam s desecima stručnjaka i roditelja. Besramno sam ih prisluškiivala tijekom ostavljanja djece u školu i odlazaka u trgovinu. Naposljetku mislim da sam otkrila što to francuski roditelji čine drugačije.

Kada kažem “francuski roditelji”, naravno, generaliziram. Svatko je za sebe. Većina roditelja koje sam upoznala stanuje u Parizu ili njegovim predgrađima. Većina ima fakultetske diplome, poslove u struci i zarađuje više od francuskog prosjeka. Nisu pretjerani bogataši niti bilo kakva medijska elita. Oni su obrazovani srednji i viši srednji sloj. Takvi su i američki roditelji s kojima ih uspoređujem.

Ipak, kada putujem Francuskom, vidim da bi osnovni stavovi Parižana srednjeg sloja o roditeljstvu bili poznati majci iz radničke klase koja stanuje u francuskoj provinciji. Zaista, zapanjena sam time što svi francuski roditelji čine manje-više isto, mada tvrde da ne znaju što točno čine. Imućni odvjetnici, odgajatelji, učitelji u javnim školama i starije gospođe koje me kore u parku, svi navode ista osnovna načela. Tako je i sa svim francuskim knjigama o djeci i časopisima o roditeljstvu. Uskoro postaje očito da rođenje djeteta u Francuskoj ne znači opredjeljenje za određenu filozofiju roditeljstva. Svi jednostavno prihvataju osnovna pravila. Ta činjenica atmosferu čini manje tjeskobnom.

Zašto Francuska? Nisam ja nikakav frankofil. *Au contraire*, nisam čak sigurna ni da volim živjeti ovdje. Ne želim da mi djeca odrastu

u pariške snobove. No usprkos svim poteškoćama, Francuska je savršena lakmus-papir za prokazivanje trenutačnih problema američkog roditeljstva. S jedne strane, francuski roditelji srednje klase imaju vrijednosti koje su mi jako poznate. Gorljivo razgovaraju s djecom, vode ih u prirodu i često im čitaju. Vode ih na treninge tenisa, na slikanje te u interaktivne znanstvene muzeje.

No Francuzi uspijevaju biti aktivno prisutni a da pritom ne postaju opsesivni. Pretpostavljaju da čak ni dobar roditelj nije djetetu neprestano na raspolaganju te da zbog toga ne trebaju osjećati krivnju. “Po meni, večeri su namijenjene roditeljima”, rekla mi je jedna pariška majka. “Kći može biti s nama ako želi, ali to je vrijeme za odrasle.” Francuski roditelji žele da njihova djeca budu stimulirana, ali ne neprestano. I dok neki Amerikanci upošljavaju učitelje mandarinskog i instruktore učenja vještina koje prethode opismenjavanju, francuska se djeca — namjerom roditelja — sama gegaju uokolo.

A Francuzi su zaista posvećeni roditeljstvu. Dok susjedne zemlje pate od pada nataliteta, Francuska uživa u *baby boomu*. U cijeloj Europskoj uniji, samo Irska ima višu stopu rođenih.⁶

Francuzi imaju cijeli niz javnih službi koje roditeljstvo čine privlačnijim i manje stresnim. Roditelji ne moraju plaćati predškolski odgoj, brinuti se o zdravstvenom osiguranju ni štedjeti za fakultet. Mnogi dobivaju doplatke koji im sjedaju ravno na bankovni račun — i to samo zato što imaju djecu.

No te javne službe ne objašnjavaju razlike koje ja vidim. Francuzi kao da imaju sasvim drugačiji okvir odgoja djece. Kada pitam francuske roditelje kako svoju djecu discipliniraju, treba im malo vremena da shvate na što mislim. “Aha, mislite kako ih učimo?” pitaju me. *Disciplina*, uskoro sam shvatila, njima predstavlja usku i rijetko rabljenu kategoriju koja se tiče kažnjavanja. A “učenje” (koje nema nikakve veze sa školom) jest nešto što oni smatraju da neprestano čine.

Novinski naslovi već godinama navode propast trenutačnog američkog stila odgajanja djece. Postoje deseci knjiga prepunih korisnih teorija o drugačijim načinima roditeljstva i odgoja.

Ja nemam teoriju. No zato imam, jasno kao dan, sasvim funkcionalno društvo puno stabilnih malih spavača i gurmana te razumno

opuštenih roditelja. Počet ću s tim ishodom i postupno se vratiti na početak ne bih li shvatila kako su francuski roditelji dosegili tu razinu. Pokazalo se sljedeće: da biste utjelovili drugačiju vrstu roditelja, potrebna je ne samo drugačija filozofija roditeljstva, već i drugačije poimanje djeteta.

Prvo poglavlje

Čekate li dijete?

Bilo je deset ujutro kada me glavni urednik pozvao u svoj ured i rekao mi da odem srediti zube. Kazao je da mi stomatološke povlastice istječu s posljednjim danom u novinama. To će biti za pet tjedana, tako je rekao.

Više od dvije stotine nas toga je dana dobilo otkaz. Vijest je n kratko ojačala cijenu dionica naše matične tvrtke. Posjedovala sam nešto dionica i palo mi je na pamet da ih prodam — radi ironije, a ne profita — ne bih li nešto zaradila na vlastitom otkazu.

Umjesto toga, omamljeno sam hodala Manhattanom. Padala je kiša. Baš prikladno. Stala sam ispod neke nadstrešnice i nazvala muškarca s kojim sam se te večeri trebala naći.

“Upravo sam dobila otkaz”, rekla sam mu.

“Zar nisi shrvana?” pitao me. “Želiš li još uvijek na večeru?”

Iskreno rečeno, odlanulo mi je. Napokon sam se oslobodila okova posla na kojem — ni nakon šest godina — nisam imala hrabrosti dati otkaz. Radila sam u inozemnom dopisništvu u New Yorku, pokrivala sam izbore i financijske krize u Latinskoj Americi. Često bih dobila putni nalog nekoliko sati prije polaska, da bih potom provodila tjedne u hotelima. Neko vrijeme moji su šefovi očekivali čuda od mene. Pričali su mi o budućim uredništvima. Plaćali su mi tečajeve portugalskog.

Odjednom više nisu očekivali ništa. No, začudno, to mi nije smetalo. Oduvijek su mi se sviđali filmovi o inozemnim dopisnicima, ali stvarnost tog posla mnogo je drugačija. Obično bih bila sasvim sama, vezana za priču bez kraja i konca, izbjegavajući pozive urednika koji su neprestano tražili još. Ponekad sam vijesti zamišljala kao mehaničkoga bika na rodeu. Muškarci na jednakim položajima pronašli su supruge iz Kostarike ili Kolumbije koje su potom vodili na putovanja. Barem ih je čekala večera na stolu kada bi napokon doteturali kući. A ja se nikada nisam dovoljno zadržala u nekom gradu da dođem barem do trećeg spoja.

Iako mi je laknulo što napuštam novine, nisam bila spremna na svoju društvenu nepoželjnost. Tjedan dana poslije otkaza, dok sam još odlazila u ured, kolege su se prema meni ponašali kao da sam zarazna. Ljudi s kojima sam godinama radila nisu me pozdravljali i izbjegavali su moj stol. Jedan me kolega izveo na oproštajni ručak, a potom se nije htio sa mnom vratiti u zgradu. Dugo nakon što sam odnijela stvari, moj urednik — koji nije bio u gradu kad je bilo najgore — zahtijevao je da se vratim u ured na ponižavajuće podnošenje izvještaja tijekom kojeg mi je, prije nego što je odjurio na ručak, predložio da se prijavim za mnogo lošiji posao.

Odjednom su mi postale jasne dvije stvari: više nisam htjela pisati o politici ni o novcu i željela sam dečka. Stajala sam u svojoj kuhinji širokoj jedan metar i pitala se što ću s ostatkom života, kadli me nazvao Simon. Upoznali smo se šest mjeseci prije toga u jednom kafiću u Buenos Airesu, kada ga je zajednički prijatelj poveo u izlazak inozemnih dopisnika. Simon je britanski novinar koji je u Argentinu došao pisati o nogometu. Od mene su tražili priču o gospodarskom kolapsu te zemlje. Ispostavilo se da smo stigli istim letom iz New Yorka. Zapamtio me je kao ženu koja je odgodila ukrcavanje jer se tek na mostu sjetila da je u čekaonici za odlaske ostavila stvari koje je kupila u bescarinskoj zoni te je ustrajala na tome da ode po njih. (Većinu kupnji obavljam u zračnim lukama.)

Simon je bio baš po mojem ukusu: crnomanjast, stamen i pametan. (Iako je zapravo prosječne visine, poslije je tom popisu pridružio “nizak” jer je odrastao u Nizozemskoj među plavokosim divovima.) Tijekom nekoliko sati shvatila sam da “ljubav na

prvi pogled” zapravo znači osjećati se iznimno smireno odmah po upoznavanju s nekime. No tada sam mu rekla tek: “Mi nipošto ne smijemo spavati skupa.”

Bila sam zatelebana, ali oprezna. Simon je bio nedavno pobjegao od londonskih cijena nekretnina i kupio jeftin stan u Parizu. Ja sam neprestano putovala između New Yorka i Južne Amerike. Veza na daljinu s nekime tko živi na trećem kontinentu činila se jako nategnutom. Nakon tog susreta u Argentini povremeno smo se dopisivali e-poštom. Nisam sebi dopuštala da ga shvatim previše ozbiljno. Nadala sam se da ću upoznati tamnoputog, pametnog muškarca u vlastitoj vremenskoj zoni.

Premotajmo na sedam mjeseci nakon toga: kada me Simon iznenada nazvao te sam mu rekla da su me upravo najurili, nije se povukao niti postupao sa mnom kao s oštećenom robom. Naprotiv, bilo mu je drago što napokon imam malo slobodnog vremena. Rekao je da misli kako imamo “nedovršenog posla” i da bi volio doći u New York.

“To je grozna ideja”, rekla sam. Čemu to? Ne može se preseliti u Ameriku jer piše o europskom nogometu. Ja ne govorim francuski i nikada nisam razmišljala o životu u Parizu. Iako sam odjednom postala pokretljiva, nisam željela da me netko drugi uvuče u svoju orbitu prije nego što opet stvorim svoju.

Simon je došao u New York odjeven u istu pohabanu kožnatu jaknu koju je nosio u Argentini. Donio je pecivo s dimljenim lososom koje je kupio u delikatesi blizu mojeg stana. Mjesec dana poslije sam upoznala njegove roditelje u Londonu. Šest mjeseci poslije rasprodala sam većinu imovine, a ostatak poslala u Francusku. Svi su me prijatelji upozoravali da srljam. Ignorirala sam ih i napustila njujoršku garsonijeru s fiksnom najamninom, tegleći tri golema kovčega i kutijicu zalutalih južnoameričkih kovanica, koje sam dala pakistanskom taksistu nakon vožnje u zračnu luku.

I tek tako, postala sam Parižanka. Uselila sam se u Simonovu dvosobnu momačku gajbu u starom stolarskom okrugu istočnog Pariza. Potpomognuta naknadom za nezaposlene, okanila sam se financijskog novinarstva i počela istraživati materijal za knjigu. Simon i ja tijekom dana radili smo u zasebnim prostorijama.

Naša blistava romansa brzo je izgubila sjaj, i to većinom zbog neslaganja oko unutarnjeg uređenja. Jednom sam pročitala knjigu o *feng shuiju* koja kaže da je gomilanje stvari na podu znak depresije. Simonu je to jednostavno znak odbojnosti prema policama. Pametno je uložio u golem, neobrađen drveni stol koji zauzima većinu dnevnog boravka te u primitivan sustav plinskog grijanja zbog kojeg se ne možemo svakodnevno pouzdati u toplu vodu. Posebno me živcirala njegova navika nemarnog prospanja kovanica po podu koje bi se zatim nekako nakupile u kutovima soba. “Riješi se tog novca”, preklinjala sam ga.

Utjehu nisam pronalazila ni izvan stana. Usprkos životu u svjetskoj gastronomskoj prijestolnici, nisam znala što bih jela. Poput većine Amerikanki, došla sam u Pariz s ekstremnim stavom o hrani. (Vegetarijanka sam koja naginje Atkinsovu tipu prehrane.) Hodala bih gradom i činilo bi mi se da me odasvud napadaju pekarnice i restorani s obiljem mesnih jela, te sam preživljavala isključivo na omletima i salatama s kozjim sirom. Kada bih konobare zamolila da mi “dressing stave posebno”, gledali bi me kao luđakinju. Ne razumijem zašto francuske trgovine drže sve vrste američkih žitarica osim meni omiljenih *Grape-Nuts*, i zašto kafići ne poslužuju nemasno mlijeko.

Znam da zvučim nezahvalno jer ne padam u nesvijest zbog Pariza. Možda smatram da je površno oduševljavati se nekim gradom samo zato što je lijep. Gradovi s kojima sam doživljavala romanse bili su malo... pa, garaviji: Sao Paulo, Mexico City, New York. Oni nisu tek tako očekivali da im se divim.

Naš dio Pariza i nije toliko prekrasan, a svakodnevni život prepun je sitnih razočaranja. Nitko vam neće reći da se “proljeću u Parizu” toliko dive i kuju ga u zvijezde zato što mu prethodi sedmomjesečno ledeno i oblačno vrijeme. (Ja sam, prikladno, stigla baš na početku tih sedam mjeseci.) I mada sam bila uvjerena da dobro pamtim francuski iz osnovne škole, Parižani su drugačije zvali ono kako sam im se obraćala: njima je to bio španjolski.

Pariz je privlačan zbog mnogih stvari. Sviđa mi se što se vrata podzemne željeznice otvaraju nekoliko sekundi prije nego što vlak zapravo stane, što znači da grad svoje stanovnike doživljava kao odrasle ljude. Sviđa mi se i to što su mi u prvih šest mjeseci gotovo

svi američki prijatelji i poznanici došli u posjet, čak i ljudi koje sam poslije naučila svrstavati u kategoriju “prijatelja s Facebooka”. Simon i ja naposljetku smo utvrdili strogu politiku primanja u kuću. (Pomoći ću vam: ako ostajete tjedana dana, morate ostaviti poklon.)

Ne smeta mi čuvena pariška nepristojnost. Barem je interaktivna. Smeta mi ravnodušnost. Nikoga nije bilo briga što sam došla, osim Simona. A on često izbiva jer njeguje maštariju o Parizu koja je tako jednostavna da se održala sama po sebi. Koliko znam, Simon nikada nije bio u muzeju. No čitanje novina u kafiću opisuje kao transcendentno iskustvo. Jedne večeri u kvartovskom restoranu zamalo je pao u nesvijest kada mu je konobar poslužio tanjur sira.

“Zato živim u Parizu!” uskliknuo je. Vjenčani smo, prema tome i ja moram živjeti u Parizu i voljeti Pariz, zbog tanjura smrdljivog sira.

Iskreno, mislim da nije riječ o Parizu, nego o meni. New York voli neurotične žene. Potiče ih se da od sebe stvore pametnu, neodoljivu osobu punu krajnosti — poput Meg Ryan u filmu *Kad je Harry sreo Sally* ili Diane Keaton u *Annie Hall*. Usprkos tomu što ih muče samo problemi s dečkima, mnoge moje njujorške prijateljice više troše na psihijatra nego na stanarinu.

Takvo što u Parizu ne prolazi. Francuzi vole filmove Woodyja Allena, ali idealna Parižanka smirena je, diskretna, malčice suzdržana i iznimno odlučna. Naručuje stavke s jelovnika. Ne blebeće o svojem djetinjstvu ni o dijete. Ako je New York žena koja razmišlja o prošlim pogreškama i pokušava pronaći samu sebe, Pariz je ona koja — barem naizgled — ne žali ni zbog čega. U Francuskoj riječ “neurotična” nije nešto čime se autoironično hvastate pred drugima, nego kliničko stanje.

Čak i Simona, običnog Britanca, zapanjuje moja sumnjičavost prema samoj sebi i neprestana potreba za raspravama o našoj vezi.

“O čemu razmišljaš?” ponekad bih ga upitala, obično dok čita novine.

“O nizozemskom nogometu”, beziznimno bi odvratio.

Nisam znala misli li ozbiljno. Shvatila sam da Simon preživljava u stanju trajne ironije. Sve što kaže, uključujući i “volim te”, kaže